

УДК 332.12(477)

Забедюк М.С., к.е.н.

Луцький національний технічний університет

ФІНАНСОВИЙ КАПІТАЛ: ЗМІСТ ТА ДЖЕРЕЛА ФОРМУВАННЯ

У статті досліджено різні підходи до трактування поняття «фінансовий капітал». Виокремлено основні характеристики фінансового капіталу. Розглянуто джерела формування фінансового капіталу. Виявлено особливості та проблеми формування фінансового капіталу.

Ключові слова: фінансовий капітал, джерела формування фінансового капіталу, власний фінансовий капітал, позиковий фінансовий капітал.

Zabedyuk M.

FINANCIAL CAPITAL: CONTENTS AND SOURCES OF FORMATION

The article describes the different approaches to the interpretation of the concept of "financial capital". The basic characteristics of financial capital are highlighted. The sources of financial capital are considered. The features and problems of formation of financial capital are disclosed.

Key words: financial capital, sources of financial capital, own financial capital, loan financial capital.

Zabedyuk M.S.

ФИНАНСОВЫЙ КАПИТАЛ: СОДЕРЖАНИЕ И ИСТОЧНИКИ ФОРМИРОВАНИЯ

В статье исследованы различные подходы к трактовке понятия «финансовый капитал». Выделены основные характеристики финансового капитала. Рассмотрены источники формирования финансового капитала. Выявлены особенности и проблемы формирования финансового капитала.

Ключевые слова: финансовый капитал, источники формирования финансового капитала, собственный финансовый капитал, заемный финансовый капитал.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Важливим елементом національної фінансової системи є фінансовий капітал, ефективне функціонування якого забезпечує формування активів виробничо-господарської діяльності, конкурентоспроможність різних суб'єктів господарювання, впровадження нових механізмів підвищення ефективності управління підприємством та забезпечення умов реалізації стратегічного розвитку.

Ефективний процес формування фінансового капіталу суб'єкта господарювання дає змогу максимізувати його ринкову вартість, забезпечити фінансову стійкість та рентабельність, мінімізувати ризики фінансового капіталу ділових одиниць, що, в свою чергу, є визначальним чинником забезпечення конкурентних переваг вітчизняної економіки, активізації економічного зростання та підвищення рівня життя громадян держави.

На думку більшості науковців і практиків недостатня величина фінансового капіталу, його низька ефективність та мобільність використання в реальному секторі економіки є одним із стримуючих факторів розвитку бізнесу в Україні.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Теоретичним дослідженням визначення економічної сутності фінансового капіталу суб'єктів господарювання присвячено праці провідних вітчизняних і зарубіжних економістів, зокрема: К. Макконелл, С. Брю, І. Бернар, Ж.-К. Коллі, В. Федоренко, Р. Гільфердинг та інших.

Вагомим внеском у вирішення теоретичних і практичних питань формування фінансового капіталу та управління цим процесом є дослідження, які проводили сучасні науковці, серед яких: Л. Алексеєнко, В. Кириленко, А. Білоченко, Н. Дрозд, В. Лещук, І. Олександренко та ін.

Цілі статті. Дослідження підходів до трактування поняття фінансового капіталу та джерел його формування.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Діяльність підприємства та досягнення ним стратегічних цілей великою мірою залежить від фінансового капіталу та ефективності формування його джерел. На даний час вітчизняна економіка потребує від власників фірм та їх фінансових менеджерів найефективнішого управління підприємством, обачного та результативного контролю за вчасним коригуванням структури фінансового капіталу, оскільки оптимальна структура фінансового капіталу забезпечує отримання максимального прибутку на підприємстві та підвищує показники ліквідності на платоспроможності.

Слід зазначити, що виникнення поняття "фінансовий капітал" відбулося внаслідок дії таких основних чинників:

- концентрації та централізації виробництва й капіталу;
- змін соціально-економічного устрою;
- розвитку науково-технічного прогресу, інноваційних процесів;
- нарощення територіальної експансії великих капіталів та ін.

Дослідження сутності та способів формування фінансового капіталу привертало увагу досить багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених. Поняття фінансовий капітал є досить багатомним. Так, Р. Гільфердинг, який увів поняття «фінансовий капітал», вважає, що це той капітал, який перебуває у використанні банків та застосовується підприємцями [1, с.358].

К. Макконелл, С. Брю стверджують, що фінансовий капітал є грошима, які має підприємство і використовує їх для закупки інвестиційних товарів [2, с.400]. Можна погодитися з цим визначенням, тому що в кінцевому результаті підприємство отримує прибуток від проданих інвестиційних товарів, в які був вкладений фінансовий капітал, а це є досить позитивним явищем для підприємства.

На думку І. Бернар, Ж.-К. Коллі, В. Федоренко у понятті фінансовий капітал заключається грошове вираження вартості цінних паперів, які дають право власності на реальний капітал підприємства [3, с.616; 4, с.783]. Думка цих авторів є не максимально розкритою, оскільки вони спираються на те, що фінансовий капітал це лише вираження вартості цінних паперів.

Також, можна відмітити сучасні підходи до визначення «фінансового капіталу». При цьому, з одного боку, автори стверджують, що внаслідок об'єднання економічних зв'язків фінансових установ та великих промислових компаній утворюється якісно новий «фінансовий капітал». З цим переконанням можна погодитися, бо фінансові установи дійсно є основними постачальниками фінансового капіталу для підприємств.

Також, Алексеенко Л.М. стверджує, що фінансовий капітал це складна система взаємозв'язків потужних кредитно-фінансових установ та нефінансових корпорацій [5, с.424].

З іншого боку, існують твердження, що фінансовий капітал – це грошові кошти чи матеріальні і нематеріальні активи підприємства, які виражені у грошовій формі. Звідси випливає те, що грошові кошти та їх еквіваленти та основні фонди, які відносяться до нематеріальних активів підприємства, мають різний ступінь ліквідності, тобто мають здатність товари перетворювати в гроші.

Бачення науковців щодо визначення поняття «фінансовий капітал» з виділенням їх визначальних характеристик наведено у табл. 1.

Таблиця 1

Визначальні характеристики поняття «фінансовий капітал»

Визначальна характеристика	Сутність поняття
Сукупність капіталізованих фінансових ресурсів	Сукупність капіталів у формі готівкових грошей та ліквідних фінансових активів: акцій, облігацій та інших цінних паперів [6, с.272]
	Сукупність капіталізованих фінансових ресурсів, що використовуються власниками і менеджерами в економічному процесі відтворення вартості як джерело фінансування господарської діяльності з метою одержання доходу [7]
	Капіталізована сума фінансових ресурсів підприємства, які є джерелами формування активів підприємства і отримані за рахунок фінансових інструментів (акції, облігації, кредити) та ефективної роботи суб'єкта господарювання (у вигляді прибутку) [8, с.205]
Грошова форма усіх ресурсів суб'єкта господарювання	Ринкова вартість усіх ресурсів, які залучаються суб'єктами господарювання з різних джерел (зокрема, за рахунок власних коштів, з ринку цінних паперів та страхового ринку, засновницьких внесків, від банківської системи, бюджетів усіх рівнів тощо), що виражається у грошовій формі [9, с.95]

продовження таблиці 1

1	2
Інвестиційний ресурс	Інвестиційний ресурс, джерелами якого є об'єднаний банківський, промисловий та фіктивний капітал [10, с.895]
	Накопичений шляхом збережень запас економічних благ у формі грошових активів та реальних капітальних товарів, що залучаються його власниками в економічний процес як інвестиційний ресурс та фактор виробництва з метою отримання доходу [11]
Еволюційна форма капіталу	Синтетична економічна категорія, яка є концентрованою, більш складною еволюційною формою капіталу нового рівня, що спрямовується на максимізацію ефективності діяльності задля отримання надприбутків та посідає ключове місце в системі суспільного капіталу [12, с.55]
	Якісно нова форма капіталу та усупільнення засобів виробництва на вищій стадії розвитку капіталістичного способу виробництва, яка виникає в результаті сплетіння, злиття монополістичного банківського та монополістичного (в. т. ч. олігополістичного) промислового капіталів [13]

Враховуючи вищенаведене, *фінансовий капітал* пропонуємо розглядати як фінансові ресурси, а також інші види матеріальних і нематеріальних активів, оцінені у вартісній (грошовій) формі, мобілізовані з різних джерел з метою фінансового забезпечення господарської діяльності.

Всі існуючі підходи до трактування поняття «фінансовий капітал» є неоднозначними, це пояснюється тим що ця категорія є багатоаспектною і саме це виражається її проявом на мікро - та макрорівнях. На мікрорівні функціонування і формування фінансового капіталу відбувається через постійний виробничий процес, ефективну виробничо-господарську діяльність та покращення роботи суб'єктів господарювання для отримання максимального прибутку. А макрорівень характеризується тим, що фінансовий капітал накопичується під час складної системи відносин держави, фінансово-кредитних установ та промислово-виробничих структур для забезпечення сприятливості, швидкості, зручності у використанні фінансового капіталу та отриманні прибутку.

На формування пропозиції фінансового капіталу впливають такі фактори:

- у суб'єктів господарювання вивільняються кошти у процесі економічної діяльності, які вони зберігають в банках, цінних паперах та ін.;
- частина доходів домашніх господарств зберігається в банках або в цінних паперах.

Розглядаючи джерела формування фінансового капіталу, їх можна поділити на власні та позикові. Детальний розподіл джерел формування фінансового капіталу розглянемо на рис.1.

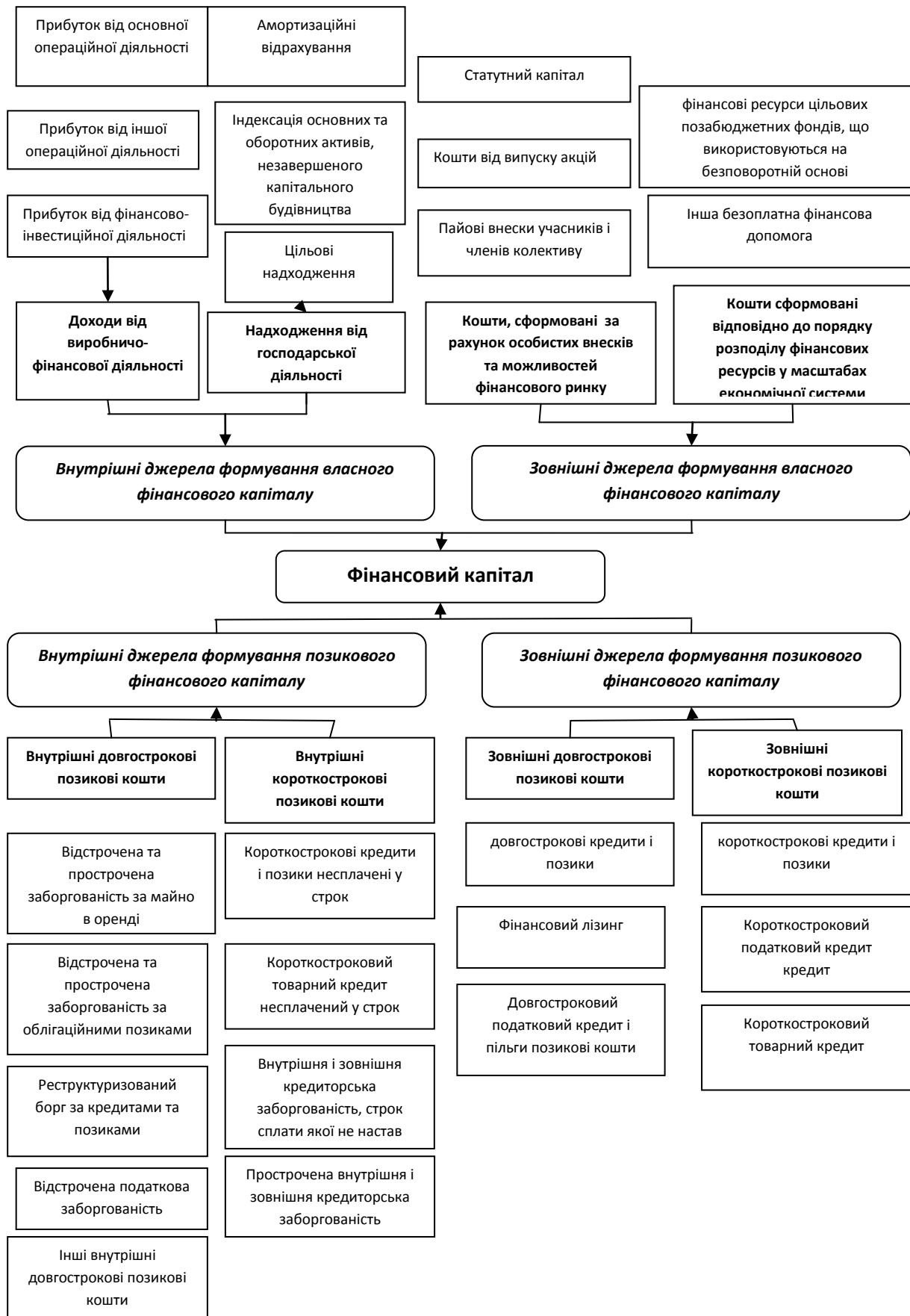

Рис. 1. Джерела формування фінансового капіталу

Як бачимо, до внутрішніх джерел формування власного фінансового капіталу входять доходи від виробничо-фінансової діяльності та надходження від господарської діяльності. До зовнішніх джерел формування власного фінансового капіталу відносимо кошти, сформовані за рахунок особистих внесків та можливостей фінансового ринку та кошти сформовані відповідно до порядку розподілу фінансових ресурсів у масштабах економічної системи.

Внутрішні джерела формування позикового фінансового капіталу включають внутрішні довгострокові та короткострокові позикові кошти. Відповідно, до зовнішніх джерел формування позикового фінансового капіталу відносимо зовнішні довгострокові та короткострокові позикові кошти.

Збільшення обсягів фінансового капіталу на підприємствах являється не лише позитивним явищем, але і створює багато фінансово - економічних проблем, які в свою чергу потрібно наперед прогнозувати та намагатися їх мінімізувати в процесі діяльності підприємства. Найактуальнішою проблемою, яка виникає під час формування фінансового капіталу можна назвати проблему вибору джерел утворення і оцінки вартості кожного з них, з позиції необхідності і можливості залучення. Ще однією проблемою є раціональність структури фінансового капіталу, що впливає на рівень фінансової стійкості підприємства, та проблема покращення розмірів фінансового капіталу під час його формування.

Результатом формування фінансового капіталу на підприємстві є його структура та величина. Тому ці два показники повинні бути такими, щоб забезпечувати ефективну фінансову та виробничо-господарську діяльність підприємства, бо недостатній обсяг фінансового капіталу буде стримувати виробничі процеси, і підприємство не матиме змоги вийти на оптимальний обсяг своєї діяльності, і це значною мірою відобразиться на

кінцевих результатах функціонування підприємства. А надмірний обсяг фінансового капіталу створює виникнення проблем подальшого неефективного використання активів, та зниження норм дохідності фінансового капіталу.

Висновки. Отже, в ході теоретичного дослідження було розглянуто підходи вчених до визначення поняття фінансового капіталу та було запропоновано власне визначення даного поняття.

На основі дослідження джерел формування фінансового капіталу можна стверджувати, що фінансова стабільність господарюючих суб'єктів великою мірою залежить від вирішення проблем оптимальної побудови джерел формування фінансового капіталу.

Список використаних джерел:

1. Гильфердинг Р. Финансовый капитал. Новейшая фаза в развитии капитализма / Пер. с нем. И. Степанова. 6 изд., стереотип. - М.-Л.: Государственное социально-экономическое изд-во, 1931. - 460 с.
2. Макконел К. Р. Экономикс: принципы, проблемы, политика: Пер с англ. / К. Р. Макконел, С. Л. Брю. - М.: Республика, 1992. - 400 с.
3. Панчишин С. Макроекономіка : навч. посіб. / С. Панчишин. - К. : Либідь, 2001. - 616 с.
4. Бернар Ив. Толковый экономический и финансовый словарь: / Ив Бернар, Килли Жан-Клод. - М.: Международные отношения, 1994. - 783 с.
5. Алексеенко Л.М. Ринок фінансового капіталу: становлення, перспективи розвитку: Монографія. / Л.М. Алексеенко. - К.: Максимум; Тернопіль: Економічна думка, 2004.- 424 с.
6. Кириленко В.В. Ринок фінансового капіталу: курс лекцій: навч. посіб. для вузів / За ред. О.Р. Дивеева-Кириленка. - Тернопіль: ТДУ, 2006. - 272 с.
7. Дісяк О.П. Фінансовий капітал підприємства та джерела його формування. Первая международная научно-практическая конференция «Качество экономического развития: 2007 г. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: http://www.confcontact.com/2007may/5_disyak.php
8. Олександренко І.В. Автоматизація фінансової діагностики: теорія і практика: навч. посіб. / І.В. Олександренко, С.О. Пиріг. - Львів: Ліга-Прес, 2015. - 205 с.
9. Білоченко А. М. Фінансовий капітал в Україні: особливості формування та перспективи розвитку // Фінанси України. - 2008. - №3. - с. 95.

10. Дрозд Н. В. Концептуальні підходи до розуміння категорії фінансового капіталу / Н. В. Дрозд. // Економіка: проблеми теорії та практики: збірн. наук. праць. – Вип. 251: В 6 т. – Т.IV. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2009. – с. 889–895.
11. Економічний словник-довідник: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://subject.com.ua/economic/dict/813.html>
12. Лещук В. П. Фінансовий капітал фінансово-промислових груп: формування, використання та перспективи розвитку : моногр. / В. П. Лещук. – Луцьк, 2011. – 476 с.
13. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.frontmanagement.org/fomants-482-1.html>

Рецензент д.е.н., професор Вахович І.М.